

Vyšla 103. epizóda Vedeckého podcastu SAV

8.5.2026 - Martin Bystriansky | SAV

Slovenské národné povstanie patrí medzi najvýznamnejšie udalosti našich moderných dejín. Napriek tomu je dodnes obklopené množstvom mýtov, zjednodušení a politických interpretácií. Aby sme mu porozumeli, nestačí poznať len dátumy a fakty. Dôležité je pochopiť aj kontext, motivácie a chaos doby, v ktorej vzniklo.

V novej epizóde Vedeckého podcastu SAV sme v štúdiu privítali historika Martina Poscha z Historického ústavu SAV. V rozhovore s Petrom Boháčom vysvetľuje, ako sa formoval odboj na Slovensku, prečo povstanie vypuklo práve v roku 1944 a prečo ho nemožno hodnotiť len ako úspech alebo neúspech.

Slovensko vstupovalo do druhej svetovej vojny ako štát, ktorý bol úzko previazaný s nacistickým Nemeckom. Postupne sa však situácia menila. Vojna sa obracala a zároveň rástol odpor voči režimu. *„Odboj nikdy nie je jednoliaty. Vždy v ňom nájdeme rôzne prúdy, motivácie aj konflikty,“* vysvetľuje historik.

Jedným z častých omylov je predstava, že povstanie bolo dielom jednej skupiny, alebo že malo jasnú a jednotnú podobu. Realita bola oveľa komplexnejšia. Do odboja sa zapájali vojaci, partizáni aj civilisti, pričom každý z nich mal inú úlohu. *„Partizánske jednotky nie sú nastavené na to, aby držali frontovú líniu. Ich úlohou sú diverzné akcie,“* približuje Posch.

Významnú úlohu zohrávali aj skupiny, ktoré sa v tradičných rozprávaniach často prehliadajú – ženy, menšiny či zahraniční bojovníci. Práve oni zabezpečovali informácie, logistiku alebo priamu podporu v teréne. V mnohých prípadoch išlo o činnosti, ktoré rozhodovali o prežití. *„Nie vždy ide o boj so zbraňou v ruke. Aj zabezpečenie jedla či ošetrovanie zranení môže byť rozdiel medzi životom a smrťou,“* hovorí.

Rozhovor sa venuje aj tomu, ako sa na Slovensku šírili informácie a akú úlohu zohrávala propaganda. Popri oficiálnych správach existovali aj alternatívne zdroje, napríklad vysielanie zo zahraničia, ktoré ovplyvňovali verejnú mienku. Postupne tak rástlo povedomie o tom, že vojna sa nevyvíja v prospech Nemecka.

Kľúčovou otázkou zostáva, ako dnes Slovenské národné povstanie hodnotiť. Podľa Poscha nejde len o vojenský výsledok, ale aj o politický a morálny postoj. *„SNP bolo aj vyjadrením toho, na ktorej strane chce Slovensko stáť,“* zdôrazňuje.

Epizóda zároveň upozorňuje na riziko zjednodušeného pohľadu na dejiny. Snaha prisvojiť si odkaz povstania či vyberať si z neho len vyhovujúce časti vedie k skresleniu reality. *„Dejiny nie sú čierne-biele. Chaos je ich prirodzenou súčasťou,“* dodáva historik.

Ako vznikalo Slovenské národné povstanie? Kto všetko sa na ňom podieľal? A prečo je dôležité vnímať ho v širšom kontexte? Odpovede ponúka nová epizóda Vedeckého podcastu SAV, ktorá vychádza pri príležitosti sviatku Dňa víťazstva nad fašizmom.

Vedecký podcast SAV nájdete v podcastových aplikáciách PodBean, Apple Podcasts, na Spotify a na stránke www.podcasty.sme.sk. Rozhovor s Martinom Poschom si môžete vypočuť aj priamo cez prehrávač vložený na konci textu alebo sledovať epizódu na YouTube kanáli Slovenskej akadémie vied.

Text a foto: Martin Bystriansky

https://www.sav.sk?doc=services-news&lang=sk&news_no=13623&source_no=20